

Pokladnice Národního muzea – klenotnice a numismatický kabinet

Lucie Kodišová, Lenka Vacinová, Jiří Sejkora, Luboš Polanský

Treasury of the National Museum – Jewellery and Numismatic Cabinet

The new Treasury of the National Museum will present rare craftsmanship of precious stones and metals in connection with the natural form of these materials. The Treasury will be followed by a Numismatic Cabinet, which will introduce the history of money from Antiquity till today. The Treasury and the Numismatic Cabinet will be interconnected in a joint hall devoted to gold and silver and they will be thematically intertwined in the hallway with the presentation of production technologies. The Treasury is created in close cooperation within the National Museum – the Natural History Museum and the Historical Museum. The base line will consist of minerals from diamonds to quartz and organic matter, which will join together with goldsmiths and artisanal arts into a unique complex. The main goal of the new Numismatic Cabinet is the establishment of a numismatic exposition that will be both scholarly exact and intriguing at the same time, educating visitors of the development of payment methods from Antiquity until today in a comprehensible and attractive way. The chronological exposition will be divided into several basic thematic sequential units.

Keywords: Exposition, Mineralogy, Numismatics, History of Money

Nově vzniklá Pokladnice Národního muzea skýtá jedinečnou příležitost představit veřejnosti vzácné řemeslné práce z drahých kamenů a vzácných kovů ve spojení s přírodní podobou těchto materiálů a prezentovat tak krásu vytvořenou přírodou spolu s mistrovskými díly lidských rukou. Na klenotnici plynule naváže mincovní kabinet, který představí příběh peněz od starověku po současnost. Klenotnice a mincovní kabinet budou propojeny společnou místností věnovanou zlatu a stříbru a tematicky se prolnou také na chodbě, kde budou představeny výrobní technologie těžbou počínaje a broušením drahokamů konče. Expoziční oddíly mají společné výchozí suroviny s vysokou materiálovou hodnotou a vysokou uměleckořemeslnou úrovní jejich zpracování. Z tohoto důvodu budou všechny exponáty obou oddílů vystaveny v bezpečnostních trezorových vitrínách.

Klenotnice vznikající za úzké spolupráce přírodovědeckého a historického oddělení Národního muzea ideově vychází z původní expozice *Kabinet drahých kamenů*, oproti ní bude však významně oborově rozšířena o soubor exkluzivních zlatnických prací.¹ Expozice bude uspořádána materiálově, přičemž budou v jejím rámci zdůrazněny solitérní předměty či soubory výjimečné umělecko-historické hodnoty. Základní linie bude tvořena minerály od diamantů přes křemen k organickým hmotám. Z kovů bude vystaveno zlato a stříbro. Příslušný minerál bude v expozici zastoupen surový, vybroušený a osazený ve šperku, případně doplněn příslušnou syntetickou variantou či imitací.

V úvodu budou vystaveny nejvzácnější a zároveň i nejznámější ušlechtilé drahé kameny. Nejtvrďší z drahokamů diamant zde bude kromě volně vybroušených exemplářů zastoupen zejména briliantovým

¹ KOUŘIMSKÝ, Jiří. Katalog sbírky drahých kamenů Národního muzea v Praze. Praha, 1968.

Mgr. Lucie Kodišová
Národní muzeum – Historické muzeum, oddělení starších českých dějin
lucie_kodisova@nm.cz

Mgr. Lenka Vacinová
Národní muzeum – Historické muzeum, numismatické oddělení
lenka_vacinova@nm.cz

Mgr. Jiří Sejkora, Ph.D.
Národní muzeum – Přírodovědecké muzeum, mineralogicko-petrologické oddělení
jiri_sejkora@nm.cz

PhDr. Luboš Polanský
Národní muzeum – Historické muzeum, numismatické oddělení
lubos_polansky@nm.cz

Krystaly ametystu na horninové podložce z lokality Goboboseb v Namibii, velikost vzorku 18 x 13 x 16 cm, pro nově expozice zakoupeno v roce 2017. Foto Jiří Sejkora.

náhrdelníkem Naděždy Kramářové, v němž je osazeno 105 bílých diamantů v briliantovém brusku.² Mezi nejoblíbenější drahokamy patří pro svou odolnost korundy, zejména červený rubín, a safír, který bude prezentován nejen ve své nejnámější modré variantě, ale i jiných barvách. Zastoupeny budou také různé barevné variety spinelu a chryzoberyl v přírodním stavu, volných brusech i osazený v konkrétních historických předmětech.

Z hlediska šperkařství patří odrůdy křemene, jimž je věnován další expoziční oddíl, k nejoblíbenějším materiálům. Mezi křemen a křemenné hmoty se řadí bezbarvý křišťál, fialový ametyst, žlutý citrín, růžový růženín, zálněda a tmavý morion. K hojně užívaným materiálům patří odrůdy chalcedonu, zejména karneol, jaspis, achát, onyx a heliotrop. Opál, tvořený křemičitým gelem s nízkým obsahem vody, bude rovněž zastoupen v řadě podob jako obecný, dřevitý, drahý bílý, černý a ohnivý; jako surovina i ve volných brusech. Dominantním exponátem zde budou pro expozici nově pořízené krystaly ametystu na horninové podložce z lokality Goboboseb v Namibii. Jejich barva v průsvitu je výrazně tmavě ametystově fialová. Kromě řady křemenů osazených ve šperku budou vystavena také pečtidla a gemy,

jako ukázky drahokamové glyptiky. Ukázkou historické techniky broušení a leštění drahého kamene budou jaspisové a ametystové obkladové desky z kaple sv. Václava Svatovítské katedrály, jejichž surovina byla ve 14. století vytěžena z žíly v Ciboušově.³

Zařazeny budou také další oblíbené drahokamy a šperkové kameny. Malachit, beryl a jeho barevné odrůdy, mezi něž se řadí akvamarín, smaragd, morganit a heliodor. Chybět nebudou ani různé barvy topazu oblíbeného ve šperkařství pro svou relativní cenovou dostupnost. Barevné variety turmalínu budou zastoupeny rubelitem, verdelitem nebo skorylem a opomenut nebude ani olivín. Kameny v přírodním stavu ve formě krystalů a suroviny doplní volné broušené kameny spolu se šperky, tabatěrkami a dózami. Nejvýraznějšími exponáty prostoru se stanou přírodní smaragd a skupina krystalů růžového turmalínu. Oba náleží k čerstvým přírůstkům mineralogické sbírky, kterou obohatily, aby se uplatnily v nové klenotnici. Srostlice dvou dobře vyvinutých průsvitných krystalů drahokamové odrůdy berylu – smaragdu z historické lokality Malýševo na Urale dlouhá 15 cm se vedle velikosti krystalů a unikátního morfologického charakteru vyznačuje výrazně smaragdově zelenou barvou v průsvitu. Pro skupinu dokonale vyvinutých až 15 cm dlouhých krystalů růžové drahokamové odrůdy turmalínu z lokality Malchan v Zabajkalí je vedle morfologického charakteru a výrazného lesku charakteristická typická malinově růžová barva.

Jádrem dalšího oddílu jsou pro Čechy typické granátové šperky.⁴ Pyrop se svou charakteristickou tmavě rudou barvou patřil díky své tvrdosti a relativní dostupnosti k nejoblíbenějším drahokamům u nás. Neosazený granát bude prezentován v podobě vyrýžovaných zrn a v brusech různých forem. Stejně tak zde budou zastoupeny zelené, fialové a žluté kameny z bohaté skupiny granátů, aby co nejlépe prezentovaly její rozmanitost a barevnou pestrost. Hlavní slovo bude mít soubor českého granátového šperku zdobený převážně pyropem, ale také almandinem,

2 ČECHUROVÁ, Jana, STEHLÍKOVÁ, Dana a VANDROVCOVÁ, Miroslava. Karel a Naděжда Kramářovi doma. Praha, 2007, s. 89–97.

3 SKŘIVÁNEK, František, BAUER, Jaroslav a RYKL, Drahoš. Výzkum drahých kamenů z chráněné přírodní památky Ciboušov a ze středověkých inkrustací. Památky a příroda 10/85, s. 609–627.

4 HANUS, Radek. Český granát. Historie, geologie, mineralogie, gemologie a šperkařství. Praha, 2013.

pyralmandinem nebo hesonitem. Národní muzeum spravuje největší sbírku granátového šperku v České republice, v níž je reprezentativním způsobem zastoupena široká škála šperků a předmětů denní potřeby. Představeny zde budou náhrdelníky, náramky, hřebeny, čelenky, medailony, rámečky na obrazy i psací souprava. Nejstarší zlatnické práce pocházejí ze středověku a nejnovější ze 60. let 20. století.⁵ Ve sbírce jsou hojně zastoupeny šperky z 19. století, kdy byl granát pro svůj domácí původ vyhledáván vlastenci.⁶ Toto období je ve sbírce zastoupeno jak lidovým šperkem, tak i pracemi nejprestižnějších klenotnických dílen. Se svými zhruba osmi sty předměty, které Národní muzeum za bezmála dvě stě let nashromáždilo, se tato historicky a dokumentárně orientovaná sbírka stala světovým unikátem.⁷ Část expozice věnovaná granátu především v dostatečné míře zprostředkuje seznámení s materiály a řemeslnou prací charakteristickou pro české prostředí.

Na závěr budou zařazeny další drahé kameny využívané ve šperkařství a draho-kamové glyptice, například živce, zastoupené amazonitem, ortoklasem a měsíčním

kamenem, zástupci pyroxenů – kunzit a hiddenit, amfiboly, k nimž náleží nefrit, nebo lazurit a čaroit. Netradiční drahé kameny budou reprezentovat například porcelanity. V neposlední řadě je třeba zmínit také materiály organického původu, k nimž se řadí zejména perly, korál, želovina nebo slonovina. Také lehký jantar, jehož barva připomíná zlato, je organického původu. I tyto materiály budou vystaveny v medailonech, prstenech, náušnicích, brožích či ozdobách do vlasů. Samostatně budou vystaveny specifické drahé kameny broušené pouze pro sběratelské účely, které se pro své vlastnosti či vzácnost ve šperku neuvžívají. Zde bude

Zlatý plech o rozměrech 9,5 × 4,5 cm a hmotnosti 45 g z rumunské lokality Rosia Montana. Foto Jiří Sejkora.

Relikviář mitry sv. Eligia, Praha, po 1378, výška 32,5 cm, šířka 20,6 a 18,7 cm. Foto archiv NM.

5 STEHLÍKOVÁ, Dana. *Carbunculus, Granatus. Sedmnáct století českého granátu*. Praha, 2002, s. 3–4.

6 K historii českého granátu: KLEČÁK, Jiří a HOLÁSEK, Oldřich. *Český granát*. Ústí nad Labem, 1972, s. 48–95.

7 Českému granátu se systematicky věnuje také Muzeum českého granátu v Třebenicích a Museum Českého Ráje Turnov. SMETANA, Jan (ed.). *Muzeum českého granátu v Třebenicích*. Průvodce stálou expozicí. Litoměřice, 1989; ŘÍDKOŠIL, Tomáš, COGAN, Miroslav, PROSTŘEDNÍK, Jan a kol. *Museum Českého Ráje Turnov*. Průvodce. Turnov, 1995.

možné obdivovat fluorit, sfalerit, aragonit, lepidolit, variscit a krokoit, jako přírodní surovinu ve formě krystalu, i jako vybroušené kameny.

Zlato, nejcennější a nejhledanější z drahých kovů, bude ve své přírodní formě zastoupeno vzorky z českých i světových nalezišť. Vystaveny budou nugety, plechy, dráty, krystaly i zlatý prach. Také ryzí stříbro bude vystaveno například ve formě drátů a plechů. Prezentováno bude užití zlata a stříbra v sakrálním i profánním zlatnictví. Zařazen zde bude významný uměleckořemeslně i historicky hodnotný celek známý jako cechovní poklad pražských zlatníků z kaple sv. Eligia obsahující soubor relikviářů a liturgických předmětů od středověku po baroko. Stříbrnou dominantou části věnované drahým kovům zde bude románská čelenka ze 12. století. Nádhernu dvorů šlechtických rodů připomenou šperky a stříbrné předměty denní potřeby, zejména ze sbírky toskánských vévodů. Připomínkou lesku šlechtických tabulí bude ukázka ze sbírky Salm-Reifferscheid-Thun-Hohenstein obsahující více než tisíc kusů stolního stříbra. Zlatými a stříbrnými šperky bude zastoupena také sbírka Josefa Vláška z kalifornského zlata. V neposlední řadě budou prezentovány zlaté a stříbrné předměty ze sbírky Františka Kasky, související s působením císaře Maxmiliána Habsburského v Mexiku, mezi které se řadí například kolekce řádů a medailí.⁸

Navazující prostor propojí numismatický kabinet s klenotnicí. Prolnou se zde zlaté a stříbrné zlatnické práce z archeologických nálezů s mincemi. Vystavena zde bude například část pokladu z Kelče obsahující zlomky stříbrných šperků a mincí převážně z 10. století.

Exponáty budou vystaveny v galerijním duchu, přičemž bude velký důraz kladen na jednoduchost a čistotu prezentace. Zásadní roli v prostoru bez přístupu denního světla bude hrát osvětlení, zdůrazňující krásu a ušlechtilost vystavených materiálů. U řady drahokamů, volných i osazených, je předpoklad vystavení v expozici s částečně zadním osvětlením, tak aby vynikly barvy charakteristické pro dané drahokamové odrůdy nerostů. Celkově bude expozice akcentovat jedinečné exponáty

Národního muzea, ať už přírodniny, či umělecká díla, a zvolí výstavní prostředky, které podtrhnou jejich význam.

Expozice v prostorách chodby, z níž se bude vcházet do klenotnice i mincovního kabinetu, bude věnována výrobním technologiím. Nastíněna bude historie hornictví na našem území a demonstrováno bude i kamenobrusičské umění. Variabilita fantazijních brusů bude prezentována netradičně vybroušenými záhnědami. Prezentace lokalit přírodních zdrojů a technologických postupů při těžbě zlata a stříbra vytvoří zároveň úvod pro vstup do numismatického kabinetu.

Numismatické expozice či mincovní kabinetu jsou ve světě nedílnou součástí muzejních instalací a těší se zasloužené pozornosti návštěvníků i odborníků. V České republice se v současné době žádná expozice podobného formátu nenachází,⁹ připravovaný mincovní kabinet v Historické budově Národního muzea tuto politováníhodnou mezeru konečně vyplňuje a zároveň nabízí důstojný prostor pro kvalitní prezentaci numismatické sbírky, jež se svým milionem sbírkových předmětů představuje jeden z nejbohatších fondů této instituce.

Hlavním cílem nového mincovního kabinetu je vytvoření numismatické expozice kvalitní po stránce odborné, zároveň však i dostatečně divácky atraktivní, která návštěvníka srozumitelnou a poutavou formou obeznámí s vývojem platebních prostředků od pravěku až do současnosti. Naváže na oddíl věnovaný zlatu a stříbru v jeho přírodní, numismatické i uměleckořemeslně zpracované podobě.

Chronologicky pojednaná instalace bude rozdělena do několika základních tematických, na sebe navazujících celků. Vzhledem k povaze numismatických fondů Národního muzea i celkovému zaměření ostatních expozic je v první řadě kladen důraz na vývoj mincovnictví na našem území. Tento obsah je pak v rámci každého celku vždy rozšířen o paralelní linii věnovanou peněžnímu vývoji v širším evropském kontextu. Po materiálové stránce každý tematický celek vždy představí názorně nejen dobový měnový systém

⁸ SRŠEŇ, Lubomír a STEHLÍKOVÁ, Dana. *Mexické dobrodružství Maxmiliána Habsburského*. Praha, 1999, s. 11, 30–48.

⁹ Kvalitní a přehledná expozice *Dějiny peněz na Moravě v Moravském zemském muzeu byla před nedávnou dobou bez náhrady zrušena a tak je dnes k dispozici pouze průvodce: SEJBAL, Jiří. Dějiny peněz na Moravě*. Brno: Blok, 1979.

Unikátní nejstarší česká i slovanská církevní ražba třetího pražského biskupa Thiddaga (998– 1017), typ Cach 164. Foto archiv NM.

a unikátní či jinak zajímavé ražby, ale bude doplněn rovněž o ukázky depotů z nálezového fondu numismatického oddělení, zahrnující často i předměty nejen mincovního charakteru, medaile, rády, významání, mincovní skříňky, ale i vlastní zlatou a stříbrnou surovinu a polotovary. Úvodní část expozice bude vyhrazena vzniku, druhům a funkci platebních prostředků v kontextu společenského a historického vývoje, počátkům směny a předmincovním platidlům doby kamenné, bronzové a železné. Navazující tematický celek se již

zaměřuje na vznik mincovních platidel a jejich vývoj ve starověku. Vedle vůbec nejstarších maloasijských ražeb budou prezentovány ikonograficky pestré mince antických řeckých obcí, měnové systémy římské republiky a císařství, římské ražby reflektující vývoj na našem území a především pak historicky vůbec první mince ražené přímo na našem území – mince Bójů i dalších keltických kmenů.¹⁰ Stručný přehled byzantských¹¹ a orientálních měnových systémů pak tvoří pojitko s třetím tematickým celkem, věnovaným mincovnictví raného

10 CASTELIN, Karel O. *Die Goldprägung der Kelten in der Böhmisches Ländern*. Graz, 1965; PAULSEN, Rudolf. *Die Münzprägungen der Boier*. Leipzig – Wien, 1933; MILITKÝ, Jiří. *Nejstarší středoevropské mince – vzestup a pád keltské civilizace ve střední Evropě z pohledu numismatiky*. In: BARTA, Miroslav, KOVÁŘ, Martin a kol. (ed.). *Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur. Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*. Praha, 2011, s. 139–172; MILITKÝ, Jiří. *Die Boier und die Numismatik – Gegenwärtiger Stand der Forschung und die Möglichkeiten der Interpretation des Fundbestandes*. In: KARWOWSKI, Maciej, SALAČ, Vladimír a SIEVERS, Susanne. (Hrsg.). *Boier zwischen Realität und Fiktion. Akten des Internationalen Kolloquiums in Český Krumlov vom 14.–16. 11. 2013. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte Band 21*. Bonn, 2015, s. 77–109.

11 MILITKÝ, Jiří. *Finds of the early byzantine coins of the 6th and 7th century in the territory of the Czech Republic*. In: WOŁOSZYŃ, Marcin (ed.). *Byzantine coins in central Europe between the 5th and 10th century*. Magna Moravia. Seria Polona. Vol. III. Kraków, 2009, s. 357–393; MILITKÝ, Jiří. *Nálezy řeckých, římských a raně byzantských mincí v Čechách (5. století před Kristem až 7. století po Kristu)*. Komentovaný katalog nálezového fondu. Praha, 2013.

Sv. Jáchym a český lev na šlikovském dvoutolaru z r. 1520. Štěpán Šlik a jeho bratři za Ludvíka Jagellonského (1519/20–1526), Jáchymov, mincmistři Štěpán Gemisch a Oldřich Gebhart. Foto archiv NM.

12 PETRÁŇ, Zdeněk. *První české mince*. Praha, 1998; ŠMERDA, Jan. *Denáry české a moravské: katalog mincí českého státu od 10. do počátku 13. století*. Brno, 1996; PETRÁŇ, Zdeněk a POLANSKÝ, Luboš. *Denáry prvních Přemyslovců*. In: SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan a ŽEMLIČKA, Josef (ed.). *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha, 2009, s. 192–195; LUKAS, Jiří. *Poznámky k českému mincovnictví přelomu 10. a 11. století*. I. *Denáry typů C 196–199 a jejich zařazení*. *Numismatické listy*, 60, 2005, s. 1–17.

13 POLANSKÝ, Luboš. *Interpretace opisů na denárech spojovaných s biskupem Vojtěchem*. In: *Po stopách svatého Vojtěcha*. Praha, 2014, s. 91–111; PETRÁŇ, Zdeněk. *Mince doposud spojované s biskupem Vojtěchem*. In: *Po stopách svatého Vojtěcha*. Praha, 2014, s. 113–129.

14 LUTOVSKÝ, Michal a PETRÁŇ, Zdeněk. *Slavníkovci*. Praha: Libri, 2004.

15 CACH, František. *Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I.* Praha, 1970; VIDEMAN, Jan a PAUKERT, Josef. *Moravské denáry 11. a 12. století*. Kroměříž, 2009; POLANSKÝ, Luboš. *Ikonografie denárů tzv. šípového typu*. In: GROSSMANNNOVÁ, Dagmar a ŠTEFAN, Jan. (ed.). *Realita, představa a symbol v numismatické ikonografii*. Ostrava, 2004, s. 85–95; POLANSKÝ, Luboš. *Kníže a otrok*. K ikonografii denáru knížete Vladislava I. In: *Na prahu poznání českých dějin*. Sborník prací k počtí Jiřího Slámy. *Studia mediaevalia Pragensia* 7, 2006, s. 103–111; HÁSKOVÁ, Jarmila. *Česká mince v době románské. Příspěvek k ikonografii českých denárů 10.–12. století*. Cheb, 1975.

16 PETRÁŇ, Zdeněk. *Mince posledních Přemyslovců*. In: SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan a ŽEMLIČKA, Josef (ed.). *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha, 2009, s. 216–218.

17 GROSSMANNNOVÁ, Dagmar. *Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století*. Brno, 2015; SEJBAL, Jiří. *Dějiny peněz na Moravě*. Brno, 1979, s. 129–163.

18 SMOLÍK, Josef. *Pražské groše a jejich díly (1300–1547)*. Praha, 1894; CASTELIN, Karel O. *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471*. Praha, 1953; CASTELIN, Karel O. *O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského*. *Numismatický sborník*, roč. 6, 1960, s. 129–163; MILITKÝ, Jiří. *Mincovnictví Jana Lucemburského v Čechách*. In: BENEŠOVSKÁ, Klára (ed.). *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310*. Praha, 2010, s. 572–579; HÁSKOVÁ, Jarmila. *Pražské groše (1300–1526)*. *České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka III. Praha, 1991; PINTA, Václav. *Typologie a chronologie pražských grošů Karla IV. (1346–1378)*. Praha, 2015; HÁNA, Jiří. *Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419*. Klatovy, 2003; HÁNA, Jiří. *Haléře „Rotlevovy“ a „Kapliřovy“*. *Příspěvek k chronologii české drobné mince z let 1346–1384*. *Numismatický sborník*, roč. 20, 2005, s. 109–126.

středověku a vzniku denárů velkého i malého střížku.¹² Vedle prvního českého a zároveň i vůbec prvního slovanského knížecího denáru Boleslava I. či nejstarší české a zároveň i slovanské ražby církevního charakteru – denáru z konce 10. století spojovaného s Vojtěchem Slavníkovcem či jeho nástupcem v úřadu biskupa Thiddagem¹³ budou představeny též slavníkovské nevládní ražby,¹⁴ královské denáry nebo nástupní denáry. Zvláštní pozornost bude také věnována bohaté ikonografii českých denárů, která je zvláště v průběhu 12. století zcela jedinečná.¹⁵

Čtvrtý tematický celek představuje brakteáty jakožto měnu královských přemyslovských Čech,¹⁶ připomíná počátky těžby stříbra v Jihlavě ve 13. století a počátky ražby moravských brakteátů menšího střížku.¹⁷ Pátá část expozice se věnuje měnové reformě Václava II. a zavedení nejslavnější české mince – pražského groše, včetně zřízení mincovny v Kutné Hoře.¹⁸ Velká pozornost bude věnována i zavedení a rozvoji zlaté měny u nás za Lucemburků¹⁹ – české zlaté ražby vrcholného středověku představují z uměleckého hlediska špičku středoevropského mincovního umění.

V šestém celku bude pojednáno mincovnictví 16. až poloviny 18. století, tedy období raného novověku²⁰ a další silná

a slavná česká měna – jáchymovské šlikovské tolarý.²¹ Habsburské ražby budou prezentovány s důrazem na bohemikální mincovny,²² doplní je nevládní církevní a rodové ražby.²³

V sedmém tematickém celku věnovaném mincovnictví 18. a 19. století se návštěvník seznámí s vládním mincovnictvím Habsburků,²⁴ opět s důrazem na mincovní produkci na našem území, s nástupem kreditních a papírových peněz, rozvojem bankovního systému, přechodem rakousko-uherské měny na decimální soustavu a především pak s korunovou měnovou reformou Františka Josefa I., spojenou v roce 1892 s ražbou první koruny.

Osmá část expozice je zasvěcena především Československu a České republice a podává přehled vývoje mincovnictví v letech 1918–1993.²⁵ Začíná přirozeně odlukou od rakousko-uherské měny a tvorbou měny nové (včetně hledání vhodného názvu, volby motivů apod.), následuje měna první republiky zastoupená nejen papírovými platidly a mincemi oběžnými, ale též mincemi pamětními nebo investičními. Představeny budou též mince a bankovky Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu a v rámci poválečného vývoje pak oběhové i pamětní mince ČSR, ČSSR, ČSFR a ČR.

Svatováclavský dukát z r. 1923 – první ročník pamětní mince, autoři Otakar Španiel a Jaroslav Benda. Foto archiv NM.

Ve svém závěru dává nový mincovní kabinet prostor i dalšímu bohatému fondu numismatického oddělení Národního muzea – medailím, řádům a vyznamenáním. Medailová část představí hlavní vývojové proudy evropské medailérské tvorby od renesance až po současnost, včetně jedinečného souboru tzv. krušnohorských medailí. Úsek zasvěcený řádům a vyznamenáním bude zaměřen jak na habsburskou monarchii, tak na československé řády a vyznamenání, včetně přehledu dalších evropských a zámořských vyznamenání, především z tzv. Měřičkovy sbírky.

Numismatický kabinet návštěvníkovi fyzicky představí celkem na 3500 mincí a papírových platidel. Tento materiál pak bude dále rozšířen o doplňkové tematické exponáty a několik dalších celků věnovaných mj. technologii výroby mincí i bankovek, prezentaci jednotlivých mincoven, vývoji kreditních platidel, každodennímu používání peněz a jejich cirkulaci, divácky atraktivnímu thesaurování či padělání mincí a také sběratelské činnosti, která kdysi stála i u zrodu dnešní numismatické sbírky Národního muzea.

Moderně pojatá expozice počítá s využitím nejnovějších metod muzejní prezentace. Nechce návštěvníka zahltit přemírou materiálu a informací, ale snaží se zaujmout nenásilnou a hravou formou za využití informačních panelů a dotykových obrazovek s digitalizovanými exponáty, interaktivními mapami a fotografiemi, a prostřednictvím doplňkových videoprojekcí, 3D modelů či mobilních aplikací. Samozřejmě bude též více jazykových mutací, dětská linka, pracovní listy a výukové programy pro základní a střední školy a nejruznější doprovodné akce, tematické přednášky i komentované prohlídky atd.

Národní muzeum si klade za cíl zařadit se svou novou numismatickou expozicí po bok osvětlených institucí, které se nedávají zaslepit pozlátkem (k čemuž charakter materiálu tohoto typu jistě svádí), nepřednostňují formu před obsahem a kladou důraz nejen na efekt, ale také na smysluplné sdělení a poučení, jak se na slovnou instituci tohoto formátu sluší a patří.

Použité zdroje

- BOUBLÍK, Jan. *Habsbursko-lotrinská dynastie a její zakladatelé (1740–1918). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka IV.8. Praha, 2014.
- CACH, František. *Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I*. Praha, 1970.
- CASTELIN, Karel O. *Die Goldprägung der Kelten in der Böhmisches Ländern*. Graz, 1965.
- CASTELIN, Karel O. *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471*. Praha, 1953.
- CASTELIN, Karel O. *O českých dukátech 14. století. Numismatický časopis československý*, roč. 19, 1950, s. 55–73.
- CASTELIN, Karel O. *O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník*, roč. 6, 1960, s. 129–163.
- ČECHUROVÁ, Jana, STEHLÍKOVÁ, Dana a VANDROVCOVÁ, Miroslava. *Karel a Naděžda Kramářovi doma*. Praha, 2007.
- GROSSMANNOVÁ, Dagmar. *Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století*. Brno, 2015.
- HALAČKA, Ivo. *Mince zemí Koruny české (1526–1856). Díl I–III*. Kroměříž, 1987–1988.
- HANUS, Radek. *Český granát. Historie, geologie, mineralogie, gemologie a šperkařství*. Praha, 2013.
- HÁNA, Jiří. Halěře „Rotlevovy“ a „Kaplířovy“. Příspěvek k chronologii české drobné mince z let 1346–1384. *Numismatický sborník*, roč. 20, 2005, s. 109–126.
- HÁNA, Jiří. *Pražské groše Václava IV. z let 1378–1419*. Klatovy, 2003.
- HÁSKOVÁ, Jarmila. *Česká mince v době románské. Příspěvek k ikonografii českých denárů 10.–12. století*. Cheb, 1975.
- HÁSKOVÁ, Jarmila. *Pražské groše (1300–1526). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka III. Praha, 1991.
- HÁSKOVÁ, Jarmila (ed.). *Československé bankovky, státopvky a mince 1919–1992*. Praha, 1993.
- HOLEČKOVÁ, Zuzana. *Nevládni tolarové ražby – Ražby slezských knížectví. České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Numismatický časopis československý 14. století. *Numismatický časopis československý*, roč. 19, 1950, s. 55–73; WEILLER, Raymond. *Les florins d'or au baptiste de Jean L'aveugle, roi de Bohême (1310–1346) et comte de Luxembourg (1309–1346)*. *Schweizerische Numismatische Rundschau* 51, 1972, s. 155–168.
- 20 VOREL, Petr. *Stříbro v evropském peněžním oběhu 16.–17. století (1472–1717)*. Praha, 2009; MILITKY, Jiří. *Pražská mincovna 1526–1856. Katalog mincí tolarového období ze sbírky Muzea hlavního města Prahy*. Praha, 2009; HALAČKA, Ivo. *Mince zemí Koruny české (1526–1856). Díl I–III*. Kroměříž, 1987–1988.
- 21 NEMEŠKAL, Lubomír. *Jáchymovská mincovna v 1. polovině 16. století*. Praha, 1964; NEMEŠKAL, Lubomír a VOREL, Petr. *Dějiny jáchymovské mincovny a katalogy ražeb, I. (1519/1520–1619)*. Pardubice, 2010.
- 22 CHOVIKA, Jiří. *Pražské groše Ferdinanda I*. Praha, 1997; ŠIMEK, Eduard. *Tolary, pražské groše, drobné mince Ferdinanda I. (1526–1564). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka IV.1. Praha, 2009; ŠIMEK, Eduard. *Mince Maxmiliána II. a Rudolfa II. (1564–1576–1611). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka IV.2. Praha, 2011; VOREL, Petr. *Monetary Circulation in Central Europe at the Beginning of the Early Modern Age*. Pardubice, 2006.
- 23 KLEISNER, Tomáš a HOLEČKOVÁ, Zuzana. *Mince a medaile posledních Rožmberků*. Praha, 2006; SMETANA, Ilja a JAKYMKENKOVÁ, Valentýna. *Mince a medaile hrabat Šliků XVII.–XXI. století*. Cheb, 2014; POLEY, Heino. *Albrecht von Wallenstein (Waldstein) Herzog von Friedlandt und seine Münzen*. Stuttgart, 2014; SUCHOMEL, Dan a VIDEMAN, Jan. *Mincovníctví olomouckých biskupů a arcibiskupů (1608–1820)*. Kroměříž, 1997; HOLEČKOVÁ, Zuzana. *Nevládni tolarové ražby – Ražby slezských knížectví. České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka VI.1. Praha, 2010; Holečková, Zuzana. *Nevládni tolarové ražby – Rodové ražby olomouckého biskupství a arcibiskupství. České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka VI.2. Praha, 2012; HOLEČKOVÁ, Zuzana. *Zajímavé a vzácné ražby ze slezských mincoven ve sbírkách Národního muzea v Praze*. In: *Labor omnia vincit improbus. Sborník Jarmile Háskové k 70. narozeninám*. Sborník Národního muzea v Praze, Řada A – Historie 61, 2007, s. 73–80.
- 24 BOUBLÍK, Jan. *Habsbursko-lotrinská dynastie a její zakladatelé (1740–1918). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka IV.8. Praha, 2014; KLEISNER, Tomáš a BOUBLÍK, Jan. *Mince a medaile císaře Františka Štěpána Lotrinského. Sběrka Národního muzea v Praze*. Praha, 2011.
- 25 HÁSKOVÁ, Jarmila (ed.). *Československé bankovky, státopvky a mince 1919–1992*. Praha, 1993.

- Národní muzeum – Chaurova sbírka VI.1. Praha, 2010.
- HOLEČKOVÁ, Zuzana. *Nevládní tolarové ražby – Rodové ražby olomouckého biskupství a arcibiskupství. České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka. VI. 2. Praha, 2012.
- HOLEČKOVÁ, Zuzana. Zajímavé a vzácné ražby ze slezských mincoven ve sbírkách Národního muzea v Praze. In: *Labor omnia vincit improbus*. Sborník Jarmile Háskové k 70. narozeninám. *Sborník Národního muzea v Praze, Řada A – Historie* 61, 2007, s. 73–80.
- CHVOJKA, Jiří. *Pražské groše Ferdinanda I.* Praha, 1997.
- KLEISNER, Tomáš a BOUBLÍK, Jan. *Mince a medaile císaře Františka Štěpána Lotrinského*. Sbírka Národního muzea v Praze. Praha, 2011.
- KLEČÁK, Jiří a HOLÁSEK, Oldřich. *Český granát*. Ústí nad Labem, 1972.
- KLEISNER, Tomáš a HOLEČKOVÁ, Zuzana. *Mince a medaile posledních Rožmberků*. Praha, 2006.
- KOUŘIMSKÝ, Jiří. *Katalog sbírky drahých kamenů Národního muzea v Praze*. Praha, 1968.
- LUKAS, Jiří. Poznámky k českému mincovnictví přelomu 10. a 11. století. I. Denáry typů C 196–199 a jejich zařazení. *Numismatické listy*, 60, 2005, s. 1–17.
- LUTOVSKÝ, Michal a PETRÁŇ, Zdeněk. *Slavníkovci*. Praha: Libri, 2004.
- MILITKÝ, Jiří. Die Boier und die Numismatik – Gegenwärtiger Stand der Forschung und die Möglichkeiten der Interpretation des Fundbestandes. In: KARWOWSKI, Maciej, SALAČ, Vladimír a SIEVERS, Susanne. (Hrsg.). *Boier zwischen Realität und Fiktion. Akten des Internationalen Kolloquiums in Český Krumlov vom 14.–16. 11. 2013. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte Band 21*. Bonn, 2015, s. 77–109.
- MILITKÝ, Jiří. Finds of the early byzantine coins of the 6th and 7th century in the territory of the Czech Republic. In: WOŁOSZYN, Marcin (ed.). *Byzantine coins in central Europe between the 5th and 10th century*. Magna Moravia. *Seria Polona*, vol. III., Kraków, 2009, s. 357–393.
- MILITKÝ, Jiří. Mincovníctví Jana Lucemburského v Čechách. In: BENEŠOVSKÁ, Klára (ed.). *Královský sňatek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský – 1310*. Praha, 2010, s. 572–579.
- MILITKÝ, Jiří. Nejstarší střeoevropské mince – vzestup a pád keltské civilizace ve střední Evropě z pohledu numismatiky. In: BÁRTA, Miroslav, KOVÁŘ, Martin a kol. (ed.). *Kolaps a regenerace: cesty civilizací a kultur. Minulost, současnost a budoucnost komplexních společností*. Praha, 2011, s. 139–172.
- MILITKÝ, Jiří. *Pražská mincovna 1526–1856*. Katalog mincí tolarového období ze sbírky Muzea hlavního města Prahy. Praha, 2009.
- NEMEŠKAL, Lubomír a VOREL, Petr. *Dějiny jáchymovské mincovny a katalogy ražeb, I. (1519/1520–1619)*. Pardubice, 2010.
- NEMEŠKAL, Lubomír. *Jáchymovská mincovna v 1. polovině 16. století*. Praha, 1964.
- PAULSEN, Rudolf. *Die Münzprägungen der Boier*. Leipzig – Wien, 1933.
- PETRÁŇ, Zdeněk a POLANSKÝ, Luboš. Denáry prvních Přemyslovců. In: SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan a ŽEMLIČKA, Josef (ed.). *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha, 2009, s. 192–195.
- PETRÁŇ, Zdeněk. Mince doposud spojované s biskupem Vojtěchem. In: *Po stopách svatého Vojtěcha*. Praha, 2014.
- PETRÁŇ, Zdeněk. Mince posledních Přemyslovců. In: SOMMER, Petr, TŘEŠTÍK, Dušan a ŽEMLIČKA, Josef (ed.). *Přemyslovci: Budování českého státu*. Praha, 2009, s. 216–218.
- PETRÁŇ, Zdeněk. *První české mince*. Praha, 1998.
- PINTA, Václav. *Typologie a chronologie pražských grošů Karla IV. (1346–1378)*. Praha, 2015.
- POLANSKÝ, Luboš. Ikonografie denárů tzv. šípového typu. In: GROSSMANNOVÁ, Dagmar a ŠTEFAN, Jan. (ed.). *Realita, představa a symbol v numismatické ikonografii*. Ostrava, 2004, s. 85–95.
- POLANSKÝ, Luboš. Interpretace opisů na denárech spojovaných s biskupem Vojtěchem. In: *Po stopách svatého Vojtěcha*. Praha, 2014.
- POLANSKÝ, Luboš. Kníže a otrok. K ikonografii denáru knížete Vladislava I. In:

- Na prahu poznání českých dějin. Sborník prací k počtě Jiřího Slámy. *Studia mediaevalia Pragensia* 7, 2006, s. 103–111.
- POLEY, Heino. *Albrecht von Wallenstein (Waldstein) Herzog von Friedlandt und seine Münzen*. Stuttgart, 2014.
- ŘÍDKOŠIL, Tomáš, COGAN, Miroslav, PROSTŘEDNÍK, Jan a kol. *Museum Českého Ráje Turnov*. Průvodce. Turnov, 1995.
- SEJBAL, Jiří. *Dějiny peněz na Moravě*. Brno: Blok, 1979.
- SKŘIVÁNEK, František, BAUER, Jaroslav a RYKL, Drahoš. Výzkum drahých kamenů z chráněné přírodní památky Ciboušov a ze středověkých inkrustací. *Památky a příroda*, 1985, č. 10.
- SMETANA, Ilja a JAKYMENKOVÁ, Valentýna. *Mince a medaile hrabat Šliků XVII.–XXI. století*. Cheb, 2014.
- SMETANA, Jan (ed.). *Muzeum českého granátu v Třebenicích*. Průvodce stálou expozicí. Litoměřice, 1989.
- SMOLÍK, Josef. *Pražské groše a jejich díly (1300–1547)*. Praha, 1894.
- SRŠEŇ, Lubomír a STEHLÍKOVÁ, Dana. *Mexické dobrodružství Maxmiliána Habsburského*. Praha, 1999.
- STEHLÍKOVÁ, Dana. *Carbunculus, Granatus. Sedmnáct století českého granátu*. Praha, 2002.
- SUCHOMEL, Dan a VIDEMAN, Jan. *Mincovníctví olomouckých biskupů a arcibiskupů (1608–1820)*. Kroměříž, 1997.
- ŠIMEK, Eduard. *Mince Maxmiliána II. a Rudolfa II. (1564–1576–1611). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka IV.2. Praha, 2011.
- ŠIMEK, Eduard. *Tolary, pražské groše, drobné mince Ferdinanda I. (1526–1564). České, moravské a slezské mince 10.–20. století*. Národní muzeum – Chaurova sbírka IV.1. Praha, 2009.
- ŠMERDA, Jan. *Denáry české a moravské: katalog mincí českého státu od 10. do počátku 13. století*. Brno, 1996.
- ŠTEFAN, Jan. (ed.). *Realita, představa a symbol v numismatické ikonografii*. Ostrava, 2004, s. 85–95.
- VIDEMAN, Jan a PAUKERT, Josef. *Moravské denáry 11. a 12. století*. Kroměříž, 2009.
- VOREL, Petr. *Monetary Circulation in Central Europe at the Beginning of the Early Modern Age*. Pardubice, 2006.
- VOREL, Petr. *Stříbro v evropském peněžním oběhu 16.–17. století (1472–1717)*. Praha, 2009.
- WEILLER, Raymond. Les florins d'or au baptiste de Jean L'aveugle, roi de Bohême (1310–1346) et comte de Luxembourg (1309–1346). *Schweizerische Numismatische Rundschau* 51, 1972, s. 155–168.